

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

БІЛОУС АЛІНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 811.161.2– 115'373.611

**СЛОВОТВІРНА КАТЕГОРІЯ АГЕНТИВНОСТІ В
УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ПОРІВНЯНО З ПОЛЬСЬКОЮ ТА
АНГЛІЙСЬКОЮ МОВАМИ**

035.01 – українська мова та література

Автореферат

дипломної роботи на здобуття наукового ступеня
магістра філології

Миколаїв – 2019

Робота виконана на кафедрі української філології, теорії та історії літератури Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
ПОНОМАРЕНКО Сергій Сергійович
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
доцент кафедри української філології,
теорії та історії літератури
ssponomarenko76@gmail.com

Рецензент: кандидат філологічних наук, доцент
ОСТРОВСЬКА Людмила Станіславівна
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
доцент кафедри української філології
теорії та історії літератури
ostrovskaludmyla@gmail.com

Захист відбувається 26 лютого 2019 р. о 9⁰⁰ годині в Чорноморському національному університеті імені Петра Могили за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.

Автореферат підготовано 22 лютого 2019 р.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Здатність мови утворювати нові слова, різноманітна та розгалужена система її словотвірних засобів забезпечують пристосованість до змін у мовленні суспільства та подальше збагачення її словникового складу. Відповідно, це є запорукою існування та функціонування системи мови в цілому. Синхронічне зіставлення особливостей словотворення української, польської та англійської мов дозволяє виявити відмінності у функціонуванні систем цих споріднених мов. З-поміж словотвірних категорій іменника виділяють категорію агентивності, яку І. Вихованець ще називає категорією суб'єкта. Назви виконавців дії є одним із найбагатших словотвірних розрядів як щодо кількості лексем, так і щодо багатогранності словотвірних типів у межах словотвірної категорії особи. І. Ковалик пояснює це тим, що в об'єктивній дійсності наявні різноманітні заняття професій, які постійно викликала до життя виробнича діяльність людей, що й привело до утворення цілого ряду слів. На сьогодні існують різні думки стосовно семантико-синтаксичної сутності досліджуваної словотвірної категорії.

Дослідження словотвірної категорії агентивності привертало увагу багатьох науковців. І. Ковалик подав власну класифікацію СК іменника, у якій чітко визначив місце словотворчого розряду *nomina agentium*. В. Янович досліджував відмінності в словотворенні *nomina agentis* і *nomina instrumentalis*. Н. Клименко структурувала вміст СК агентивності, визначивши її ядро та периферію. О. Потебня наголошував на відмінному функціонуванні цієї СК у різних мовах. В. Олексенко звертав увагу на стилістичні можливості словотвірної категорії особи. Межі СК агентивності також досліджували: Н. Шнякіна, А. Мамрак, В. Лопатін, Ю. Балтова. Словотвірну будову агентивних назв вивчали: Т. Басова, А. Майборода, І. Олійник. Окремі семантичні підгрупи розглядали: В. Коломієць, І. Сухомлин, Н. Титаренко та інші відомі науковці.

Актуальність дослідження визначається частковим обґрунтуванням теоретичних засад СК агентивності в українській мові порівняно з польською

та англійською. Ю. Балтова та В. Лопатін у своїх працях порівнюють словотвірні можливості російської та польської мов. Крім цього, на сьогодні немає одностайної думки щодо структури досліджуваного розряду СК іменника. М. Кочерган проводить загальний зіставний аналіз лише деяких СК різних частин мови споріднених та неспоріднених мов. Однак праця більш вузького спрямування недостатньо, чим і зумовлена актуальність цієї роботи. Було вперше зроблено спробу проаналізувати словотвірну категорію агентивності в українській мові порівняно саме з польською й англійською та визначити насамперед відмінні словотвірні типи в її межах.

Мета дослідження – охарактеризувати словотвірну категорію агентивності в системах української, польської та англійської мов, виявивши основні спільні та відмінні словотвірні типи, які її формують.

Зазначена мета зумовлює виконання конкретних **завдань**:

– систематизувати та всебічно розглянути науковий корпус мовознавчих джерел, які визначають статус словотвірної категорії як одиниці дериватології;

– проаналізувати доробок науковців, що стосується дослідження особливостей агентивності як семантико-словотвірної категорії;

– згрупувати агентивні іменники за способом словотворення (відіменникові, віддієслівні) та проаналізувати словотвірні типи в зіставлюваних мовах за алгоритмом;

– виявити контрастні риси мотивованої номінації виконавців дії в українській мові порівняно з англійською та польською.

Об'єктом дослідження є словотвірна категорія агентивності в сучасній українській, польській та англійській літературних мовах.

Предмет дослідження становлять специфічні словотвірні типи віддієслівних та відіменникових агентивів СК агентивності в українській мові порівняно з польською та англійською.

Методи дослідження. Методологія дипломної роботи базується на використанні описового методу, що дає можливість здійснити повну та

послідовну інвентаризацію мовних засобів і виявити характерні риси словотвірної категорії агентивності в кожній з мов. Зіставний метод дозволяє порівняти СК агентивності в українській, польській та англійській мовах з метою виявлення специфіки на тлі спільних рис. Цей метод спрямований на виявлення ізоморфних та передусім аломорфних рис зіставляваних мов у синхронії, що буде проводитися відповідно до етапів робочої моделі зіставлення. Структурний метод передбачає з'ясування універсальних закономірностей функціонування словотвірної категорії агентивності в досліджуваних мовах як ієрархічно побудованої системи. У межах структурного методу використовується методика безпосередніх складників для визначення морфемної структури слів, твірної та похідної основ під час словотвірного розбору. Прийом кількісних підрахунків застосовується в роботі для визначення кількісного співвідношення між семантичними підгрупами в межах одного словотвірного типу та обчислення частоти використання агентивних суфіксів у досліджуваних мовах.

Наукова новизна роботи зумовлюється тим, що в ній вперше зроблено спробу зіставлення СК агентивності української, польської та англійської мови. Також це дослідження доповнює науковий доробок із зазначеної теми ще однією класифікацією семантичних груп агентивних іменників.

Матеріалом дослідження є словники: українські – Карпіловська Є. Кореневий гніздовий словник української мови: Гнізда слів з вершинами – омографічними коренями, 2002; Полюга Л. Словник українських морфем, 2001; Сікорська З. С. Українсько-російський словотворчий словник, 1995; польські – Polański E. Wielki słownik ortograficzny PWN z zasadami pisowni i interpunkcji, 2016; Walczak-Sroczyńska B. Obszerny słownik polsko-rosyjski, rosyjsko-polski i suplement tematyczny, 2015; Skarżyński M. Mały słownik słowotwórczy języka polskiego dla cudzoziemców, 1989; Cambridge Advanced Learner's Dictionary, 2013.

Теоретичне значення дипломної роботи полягає в дослідженні словотворення віддієслівних та відіменникових агентивних іменників в українській мові, виявленні її специфічних рис порівняно з польською та англійською, що характеризує стан та словотвірний потенціал сучасної української літературної мови в цілому.

Практична цінність роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані в курсах дериватології, морфеміки, морфології, основ зіставного мовознавства, лінгвістичної типології під час розробки лекційних та семінарських занять, також для подальших наукових досліджень з означеної проблеми.

Апробація результатів дослідження. Окремі аспекти дослідження були представлені під час виголошення доповіді на тему «Словотвірна категорія агентивності похідних субстантивів в українській мові порівняно з польською та англійською» на щорічній науково-методичній конференції «Могилянські читання» (Миколаїв, 2018 р.), а також у статті «Словотвірна категорія агентивності похідних субстантивів в українській мові порівняно з польською та англійською», вміщеній у молодіжному науковому журналі «Студентські наукові студії» (випуск 34 (78), 2019 р., с. 7– 12).

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається зі списку використаних джерел, умовних скорочень, термінів, понять, мов, вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаної літератури та додатків. Загальний обсяг роботи становить 90 сторінок, із них – 84 сторінки основного тексту. У списку використаної літератури 52 позиції, а в списку джерел – 7.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, окреслено стан вивчення проблеми, сформульовано мету й основні завдання роботи, визначено об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну, практичну цінність та теоретичне значення роботи, подано відомості про апробацію результатів дослідження та про структуру дипломної роботи. Також описано методологію дослідження, окреслено матеріал для аналізу.

У першому розділі **«Агентивність як словотвірна категорія іменника»** розглядаються структурні та семантичні засади виокремлення зазначеної словотвірної категорії. У підрозділі 1.1. *«Словотвірна категорія як одиниця дериватології»* зазначено характерні риси словотвірної категорії в цілому як одиниці дериватології, визначено її місце з-поміж інших словотвірних одиниць, обґрунтовано доречність вибору словотвірної категорії як основи для зіставного аналізу мов. Узагальнено, що словотвірна категорія – це абстрактна одиниця дериватології, що формується сукупністю словотвірних типів, похідні слова в межах яких належать до однієї частини мови, утворені однакою способом та об'єднані спільністю дериваційного значення, яке виражене різними словотвірними формантами. Основні ознаки СК:

- передбачає у своїй структурі наявність дериватів, мотивованих твірними основами слів різної частиномовної належності, що є критерієм для виділення формальних субкатегорій у межах однієї СК;
- характеризується формально-семантичною упорядкованістю (семантико-словотвірна гіперкатегорія – словотвірна субкатегорія – словотвірний клас – словотвірний тип – словотвірний підтип), тобто її компоненти мають спільне загальне словотвірне значення і водночас поділені на семантичні субкатегорії за частковим СЗ;
- переважно характеризується тотожністю способів словотвірної номінації.

У підрозділі 1.2. «*Агентивність як семантико-словотвірна категорія*» з'ясовано, що з-поміж словотвірних категорій іменника виділяють категорію 'агентивність', яку формують назви осіб за виробничою, професійною діяльністю та виконавці будь-якої дії. Наголошено також на тому, що в сучасній українській мові будова похідного агентивного утворення має порівнюватися зі структурою речення. Визначено принцип утворення агентивів, який полягає в тому, що коренева морфема є показником виконуваної дії, тобто передає основне лексичне значення слова, а суфікс виконує функцію вказівки на суб'єкта дії: 'той, хто сіє' → *сіj-ач*; 'той, хто складає пісні' → *пісн-яр*.

У підрозділі 1.3. «*Методи і прийоми зіставного дослідження словотвірної категорії*» розроблено робочу модель зіставлення української, польської та англійської мов, яка передбачає аналіз за критерієм способу словотворення, за продуктивністю, за критерієм тотожності / нетотожності лексичного наповнення їхніх основ і тотожності / нетотожності формальної частини номінацій. На початковому етапі зіставного словотвірного аналізу мають визначатися подібності й відмінності в способах словотворення і кількісна характеристика набору дериваційних засобів у зіставлюваних мовах. На другому етапі необхідно врахувати тотожність / нетотожність лексичного наповнення формальної частини, можливі стилістичні відмінності. Далі передбачається зіставлення слова з різними мотиваційними основами (іменник, дієслово) і формантами за морфологічним класом мотиваційної основи, морфемним складом і складом семантичних компонентів мотивованої номінації виконавців дії.

Залежно від частиномовної належності твірного слова суфіксальні іменники поділяємо на віддієслівні та відіменні (відіменникові та відприкметникові), а також агентиви, утворені основоскладанням і словоскладанням. У другому розділі «**Словотвірні типи категорії агентивності іменників в українській мові порівняно з польською та англійською**» проаналізовано особливості словотвору відіменникових та

віддієслівних агентивних назв в українській мові порівняно з польською та англійською. Відприкметникові агентиви та назви діячів, утворені словоскладанням, можуть бути предметом подальших досліджень.

У підрозділі 2.1. «Словотвір віддієслівних назв виконавців дії» зазначено, що віддієслівні утворення формують ядро СК агентивності, оскільки значення дії передається твірним словом, а не визначається потенційно за допомогою матеріально вираженої семи конкретизаторів дії, як у структурі відіменних агентивів. Віддієслівні агентиви поділено на дві групи: власне агентиви та назви осіб за професією та виробничою діяльністю.

У пункті 2.1.1. «Словотворення власне виконавців дії» зіставлено творення дериватів зазначеної семантичної групи в українській, англійській та польській мовах, та проілюстровано, що вони можуть утворюватися суфіксацією, словоскладанням / основоскладанням з афіксацією. Виявлено закономірність, що для англійської мови характерна синтаксична транспозиція. У зіставлюваних мовах трапляється паралельне функціонування суфіксів, що надає слову відмінного стилістичного забарвлення. Досліджувані мови деякою мірою відрізняються сукупністю словотвірних засобів для творення власне виконавців дії. Однаково продуктивним в аналізованих мовах є суфікс *-amop-* / *-ator-*. Водночас можна встановити відповідники суфіксів в українській, англійській та польській мовах: укр. *-amop-*, пол. *-ator-*, англ. *-er-*; укр. *-am-*, пол. *-at-*, англ. *-ee-*; укр. *-an-*, пол. *-ant-*, англ. *-er-*. На відміну від польської та англійської, українська мова характеризується набором таких словотвірних типів: дієслівні основи + суфікси *-ав-*, *-чик-*, *-ч-*, *-аг-*, *-нюх-*, *-уг-*, *-с-*, *-ік-* → власне виконавці дії. У польській мові, у свою чергу, є ряд уніфіксів, не притаманних українській (напр., *dorob-kiewicz* ('хват') ← *dorobić* (SSJP, 52). Досить продуктивними в англійській мові є агентиви, утворені за допомогою синтаксичної транспозиції без додавання агентивного суфікса (*degenerate* ('дегенерат') ← *to degenerate* (CD, 178).

У пункті 2.1.2. «Агентиви за професійною діяльністю» досліджено утворення назв виконавців дії за виробничою діяльністю, яке в українській, польській та англійській мовах однаково продуктивно відбувається за допомогою суфіксів *-ator-* / *-ator-*, *-ist-* / *-ist-*, *-ant-* / *-ant-*, *-ent-* / *-ent-*, *-er-* / *-er-*. Тільки українській мові властиві словотвірні типи: дієслово + *-чик-*, *-ух-*, *-ит-*, *-ун-*, *-ій-* → назви осіб за родом діяльності. Твірні основи інтернаціональних агентивів відрізняються в досліджуваних мовах за фонетичним складом. Простежується закономірність, що в українській та польській мовах твірні дієслова мають у своїй морфемній структурі суфікс *-uva-* / *-owa-*, тоді як в дієсловах англійської мови суфікс процесуальності переважно не виражений матеріально (нульовий). У сучасній українській та польській мовах більшою мірою функціонують або віддієслівні назви професій слов'янського походження, або такі словотвірні типи, коли до основи запозиченого слова додаються питомі суфікси. В українській мові порівняно з польською та англійською частіше додаються питомі суфікси, в польській мові процеси запозичення відбуваються активніше та об'ємніше, оскільки запозичується не лише основа (як в українській), а й агентивний суфікс. Варто зауважити, що власне українські суфікси не збігаються зі своїми фонетичними відповідниками в польській мові за активністю вживання на сучасному етапі (приклад з агентивом *posiód-áč*). Також в українській мові до основ іншомовних слів нерідко додаються власне українські суфікси, що свідчить про здатність системи мови утворювати нові номінації за допомогою наявних словотвірних засобів. Частка питомих суфіксів становить 62%, іншомовних – 38% від загальної кількості суфіксів, які утворюють агентиви за професією. Незважаючи на кількісний збіг основ агентивів з суфіксами *-ator-*, *-ant-*, *-ent-* у досліджуваних мовах, українська мова має меншу потенцію до утворення агентивів за професійною діяльністю від іншомовних, але давно засвоєних мовою слів.

У підрозділі 2.2. «Відіменникові агентиви» розглянуто будову відіменникових агентивів, яка також має порівнюватися зі структурою

речення. Твірна основа похідних субстантивів передає основне лексичне значення слова і може вказувати на об'єкт, інструмент, місце або результат дії. Словотвірний формант має агентивне значення, тобто вказує на виконавця дії, яка, у свою чергу, розуміється потенційно виконуваною. За таким критерієм досліджувані деривати об'єднано в семантичні групи: відоб'єктні, відрезультативні, відлокативні та відінструментальні.

Найбільшу семантичну групу з-поміж відіменникових назв виконавців дії становлять відоб'єктні агентиви, проаналізовані в пункті 2.2.1. «Відоб'єктні назви виконавців дії». Їхнє творення в досліджуваних мовах характеризується наявністю 9 % суфіксів з тотожним функціонуванням: *-op-* / *-or-*, *-uk-* / *-yk-* / *-ic-*, *-ep-* / *-er-*, *-icm-* / *-ist-*. До цих суфіксів в українській та польській мовах здебільшого додаються твірні основи або слів іншомовного походження (запозичення з англійської мови найчисленніші), або слів, запозичених із праслов'янської мови. В українській мові спостерігається паралельне вживання суфіксів *-icm-* та *-ariyc-*. Характерними лише англійській мові є такі способи творення відоб'єктних агентивних назв: поширеним є явище синтаксичної транспозиції, яке полягає в тому, що від позиції в реченні залежить значення слова: *gossip* ('плітка') ← *gossip* ('плітка') (CD, 435); частина відоб'єктних агентивів утворюється за допомогою додавання суфіксоїда *-man-*, водночас цей формант частіше знаходиться в постпозиції до показника основного лексичного значення (об'єкта потенційно виконуваної дії), рідше в препозиції.

За однакових основ в досліджуваних мовах під час творення відоб'єктних іменників можна утворити пари суфіксів-відповідників: укр. *-анин-* / пол. *-anin-* / англ. *-on-*; укр. *-ант-* / пол. *-ant-* / англ. *-ian-*; укр. *-ук-* / пол. *-yk-* / англ. *-er-*; укр. *-іс-* / пол. *-ist-* / англ. *-er-*; укр. *-оп-* / пол. *-or-* / англ. *-er-*; укр. *-ис-* / пол. *-yk-* / англ. *-ist-*; укр. *-онер-* / пол. *-onariusz-* / англ. *-aire-*; укр. *-ець-* / пол. *-czyk-* / англ. *-er-*. За умови різних способів словотворення, виявляється закономірність: якщо в суфіксальних утвореннях твірною базою виступає об'єкт, а виконувана над ним дія розуміється

потенційно, то в агентах, утворених осново- та словоскладанням, дія разом із об'єктом є матеріально вираженою і утворення можна вважати синкретичними (віддієслівно-відіменниковими). Лексеми з однаковим значенням в аналізованих мовах за критерієм способу словотворення досить часто відрізняються.

В українській мові відлокативні агенти (пункт 2.2.2. «Відлокативні агентивні іменники») утворюються додаванням переважно питомих суфіксів до основи іменника, що позначає місце потенційно виконуваної дії. Такі агенти переважно утворюються за допомогою відмінних суфіксів в українській та польській мовах. Продуктивним у польській виступає *-iec-* / *-ець-*, який в українській та англійській не функціонує як СФ для творення відлокативних агентивів. Суфікси *-он-*, *-ач-*, *-ант-*, *-ал-*, *-ур-* не утворюють іменників зазначеної семантичної групи в польській та англійській мовах. Лише в англійській мові відлокативні деривати можуть утворюватися за допомогою суфікса *-an-*. Суфікс *-ник-* / *-nik-* в українській та польській співвідноситься з *-er-* або *-man-* в англійській, формант *-ep-* / *-er-* в українській та англійській корелює з суфіксом *-ariusz-* в польській, а також агентивні суфікси *-ap-* в українській з *-arz-* в польській та *-arian-* в англійській співвідносяться між собою в деяких словотвірних парах.

До групи відінструментальних агентивів (пункт 2.2.3. «Відінструментальні агенти») належать іменники, твірна основа яких має значення предмета, за допомогою якого виконується дія. Однаково в зіставлюваних мовах функціонує суфікс *-icm-* / *-ist-* / *-ist-*, який в українській та польській кваліфікується як продуктивний та запозичений, а в англійській може паралельно вживатися з суфіксом *-er-* (*harp-er* ('арфіст') ← *harp* (CD, 472), *harp-ist* ('арфіст') ← *harp* (CD, 472)). Відповідником суфікса *-ук-* / *-ук-* в українській та польській можна вважати формант *-ist-* в англійській; суфікс *-ник-* в українській корелює зі словоскладанням в польській та англійській; *-ep-* / *-er-* в українській та англійській співвідноситься з *-ist-* в польській. В українській мові за частотою переважає питомий суфікс *-ник-*, рідше *-щик-*

та *-ep-*, водночас не настільки поширеним, але теж продуктивним вважається суфікс *-icm-*. В англійській мові відлокативні агентиви частіше утворюються основоскладанням з суфіксацією або словоскладанням. У польській мові майже не трапляється паралельне додавання різних суфіксів до однієї основи без зміни значення слова, ті чи інші номінації наявні в атрибутивних словосполучень з підрядним прислівним зв'язком керування.

Коренева морфема відрезультативних агентивів (пункт 2.2.4. «Відрезультативні агентиви») вказує на предмет або абстрактне поняття, що є наслідком виконання тієї чи іншої дії. Відрезультативні агентиви в польській, українській та англійській мовах не утворюються за допомогою суфікса *-ac-*. Тотожним за семантичним навантаженням у трьох мовах є суфікс *-icm-* / *-ist-* / *-ist-*. Основні пари суфіксів, що додаються до однакових основ: *-iarz-* / *-op-* / *-or-* / *-er-*, *-ucm-* / *-ist-* / *-yst-*. Сукупність суфіксів має деякі відмінності: лише в польській мові використовується *-owiec-* з невисокою продуктивністю; тільки в українській до цієї групи належить СФ *-op-*. Польська мова має більший набір непродуктивних суфіксів: *-er-*, *-st-*, *-lag-*, *-ur-*, *-t-*. Відповідником суфікса *-ik-* в українській виступає формант *-ik-* в польській та *-ist-* в англійській, водночас аломорф першого суфікса *-uk-* співвідноситься із *-st-* в польській та *-ian-* в англійській мові. У зазначеній семантичній групі також спостерігаються невідповідності в способах словотворення в українській та польській мовах: *piech-ur* ← *piechota* (SSJP, 163), *piu-o-xid-Ø* ← *piu-* + *ході-ти* (КГС, 882). Відмінність англійської мови від зіставляваних мов полягає в тому, що відрезультативні агентиви утворюються за допомогою синтаксичної транспозиції (*film creator, song writer, sound director*).

У **Висновках** підсумовано результати дослідження.

Словотвірна категорія агентивності в українській, польській та англійській мовах характеризується спільними та відмінними рисами. Основні відмінності простежуються в наявності / відсутності набору словотвірних суфіксів в одній із мов, різному ступені їхньої продуктивності,

частиномовній належності твірної основи. Кількість віддієслівних агентивів, за даними вибірки, становить більшу частку, ніж відіменних агентивів.

Явище паралельного функціонування суфіксів властиве агентивам різних формальних субкатегорій у трьох досліджуваних мовах та може супроводжуватися або не супроводжуватися відмінною активністю вживання та зміною стилістичного забарвлення слова: в українській *-аг-* / *-ар-*, *-ник-* / *-ар-*, *-ець-* / *-ач-*, *-ник-* / *-ач-*, в польській *-с-* / *-uch-*, в англійській *-ist-* / *-er-* та ін. Невідповідності за способом словотворення в українській, англійській та польській мовах пояснюються різним світосприйняттям носіїв досліджуваних мов. Наявність різних за частиномовною належністю твірних основ зумовлена насамперед відмінними номінаціями тих самих явищ позамовної дійсності в аналізованих мовах. У дослідженні виявлено відмінності мотивацій в українській мові порівняно з польською та англійською.

АНОТАЦІЯ

Білоус А. О. Словотвірна категорія агентивності в українській мові порівняно з польською та англійською мовами. – Миколаїв, 2019.

У дипломній роботі зіставлено словотвірні типи категорії агентивності іменників у сучасній українській, польській та англійській мовах.

З'ясовано особливості словотвірної категорії як одиниці дериватології, визначено межі агентивності як семантико-словотвірної категорії, розроблено робочу модель зіставного дослідження словотвірної категорії з урахуванням особливостей спорідненості досліджуваних мов. У дипломній роботі використано такі методи як описовий, зіставний, структурний та застосовано прийом кількісних підрахунків. Під час зіставного словотвірного аналізу визначено подібності й відмінності в способах словотворення, кількісно охарактеризовано набір дериваційних засобів у зіставляваних мовах. Також проаналізовано тотожність /

нетотожність лексичного наповнення формальної частини, можливі стилістичні відмінності.

Розглянуто афіксальний спосіб словотворення віддієслівних та відіменникових агентивних назв. Визначено семантичну структуру аналізованої словотвірної категорії. Віддієслівні агентиви поділено на дві формальні субкатегорії: власне виконавці дії та агентиви за професійною, виробничою діяльністю. Відіменникові деривати також об'єднано в семантичні групи залежно від конкретизатора дії, названого твірною основою. Встановлено продуктивність словотвірних типів у межах зазначених формальних субкатегорій в українській, польській та англійській мовах.

Ключові слова: агентивність, словотвірна категорія, словотвірний тип, словотвірна пара, словотвірний формант, продуктивність, суфікс.

SUMMARY

Alina Bilous. The Word-formative Category of Nomina Agentium (Names of Agents Who Perform the Actions) in the Ukrainian Language in Comparison with Polish and English. – Mykolaiv, 2019.

This thesis deals with comparing of word-building patterns of nomina agentium (names of agents who performed the actions) word-building category in modern Ukrainian, Polish and English languages. The features of word-formative category as derivational unit are found out. We discovered the nomina agentium as the semantic and the word-formative category, detached the derivation of nomina agentium with the help of suffixes and from verbs and nouns. The productivity of various formations of the same type has been established.

The research of the given subject has led to the conclusion that word-formative category is the most appropriate unit to be analyzed while comparing word-building processes in different languages. It shows structural and semantic differences in a very precise way. Also, nomina agentium word-formative category peculiarities are described according to general meaning of the notion, its borders

are defined, various approaches were taken into consideration. In addition, model of a comparable research of word-formative category was developed taking into account features of characterized languages relations.

In the thesis such methods as descriptive, comparable, structural are used, and reception of quantitative calculations is applied. During the comparable word-formative analysis it is defined similarities and differences in ways of word formation, it is quantitatively characterized a set of derivational means in comparable languages. Identity of lexical meaning of a formal part, possible stylistic distinctions are also analyzed.

The affixal way of word formation of verbal and derived-from-noun agentive names is considered. Semantic structure of the considered word-formative category is defined. Agents derived from verbs are divided into two formal subcategories: actually performers of the action and performers of the professional action that is caused by occupation. Agents derived from nouns are also subdivided into semantic groups depending on a feature of concretization of the action which is done by the forming basis of the derivate. Productivity of word-formative types in borders of the languages specified formal subcategories in Ukrainian, Polish and English are established.

Keywords: nomina agentium, word-formative category, word-building pattern, word-formative pair, word-building formant, productivity, suffix.